

נשמת • NISHMAT
מדרשה גבוהה ללימודי
תורה לנשים
ע"ש ג'יני שוטנשטיין (ע"ר)

THE JEANIE SCHOTTENSTEIN
CENTER FOR ADVANCED
TORAH STUDY FOR WOMEN

רח' ברל לוקר 26 א', שכונת פת, ירושלים 93282 • טל': 640-4333 (02) • פקס: 640-4353 (02)
26A Berel Locker St., Pat Neighborhood, Jerusalem 93282 • Tel: (02) 640-4333 • Fax: (02) 640-4353

קיצוניות ומתינות

תחת השמש. והכרתם הבהירה והמתורצת והמושיטה דווקא
יתרה באמונתם, היא נועם הקיצוניות.

ואלה המעידים על עצמם שלא טעמו מתק הקיצוניות, מעידים
יחד עם זה שהם חדלי אמונה בעיקרי הדת לפי כח עיוני ורגש
נפשי, רק כחבלי יחוס-מה הם מתיחסים אליה. והקיצונים,
לעומק נפשם, בכל רצון היותר כביר לחמלה על חדלי הקצה,
לא ירחשו כבוד ויקר לאלה מתנגדיהם. והתהום המפסיק
ביניהם, כאשר נפגש במעשים ממשיים המחוללות בהכרח
טבען מריבות וקטטות, יוסיף את הקרע לאין מרפא.
הבינוניות שיש לה זכות הקיום, היא מדת הבינונים האוהבים
את הקיצונות ושואפים אליה בכל משאת נפשם, ומחנכים את
צאצאיהם לפסגת הקיצונות. אבל מה עלובה הבינונית הסואנת
בוז לקיצונות.

חובת חינוכנו לקיצונות!
...אמנם, לרוח הרוחה בלב הנוער, לא יבצר להוציא משפט
מרותח על האישים הפרטיים של המתעוללים, ובמדת הפרזה.
אך התפתחות הנוער לאהבת תורה באמת, הדרושה להתפעלות
נפשי ונעימות שמימי, לא יתן לתת מעצורים על דרך החיים
המוליכים ליושבים בעטרות ונהנים מזיו.

אלה המכוננים בתי חינוך ממוצעים, לא הצליחו, בשביל הזיוף
שיש באמצעות, ולב משכיל הולך ומזניח את הזיוף. החינוך
שלהם נותן את הצדק להחניך לפנות עורף להחוקים המושלכים
עליו שלא לרצונו, ולהאמונות המעיקות לבו נגר זרם החיים,
ואת סוד הקיצונות גזלו ממנו, בהתעולל בה גם הוריו ומוריו"
(חזון איש, קובץ אגרות ח"ג אגרת סא).

ג. "שביל הזהב של הרמב"ם"

4. "הפעולות אשר הן טובות הן הפעולות השוות, הממוצעות בין
שני קצוות, ששניהם רע; האחד מהם ייתור והאחר חיסור.
והמעלות הן תכונות נפשיות וקניינים ממוצעים בין שתי תכונות
רעות, האחת מהן יתרה והאחרת חסרה... משל זה: הזהירות [=]
איפוק], שהיא מידה ממוצעת בין רוב התאוה ובין העדר
ההרגשה בהנאה... וכן העין היפה, ממוצעת בין הקמצנות

א. מי הולך באמצע?

1. "ארבעה נכנסו לפרדס: בן עזאי ובן זומא אחר ור' עקיבא; אחד
הציץ ומת, אחד הציץ ונפגע, אחד הציץ וקיצץ בנטיעות, ואחד
עלה בשלום וירד בשלום...
משל למה הדבר דומה? לפרדס של מלך ועלייה בנויה על גביו.
מה עליו על אדם? להציץ, ובלבד שלא יזין את עיניו ממנו.
ועוד משלו משל, למה הדבר דומה? לאיסתרטא העוברת בין
שני דרכים, אחד של אור ואחד של שלג; היטה לכאן - נכוה
באור, היטה לכאן - נכוה בשלג. מה עליו על אדם? להלך
באמצע, ובלבד שלא יהא נוטה לא לכאן ולא לכאן"
(תוספתא חגיגה פ"ב ה"ג-ה"ה).

2. "תלמיד ותיק היה לו לרבי, ודרש פרק אחד במעשה המרכבה,
ולא הסכימה דעתו של רבי, ולקה בשחין. התורה הזו דומה
לשני שבילים, אחד של אור ואחד של שלג; היטה בזה - מת
באור, היטה בזו - מת בשלג, מה יעשה? יהלך באמצע"
(ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א).

ב. גישת החזון איש

3. "כשם שהפשטות והאמת הם שמות נרדפות, כן הקיצוניות
והגדלות שמות נרדפות. הקיצוניות היא ההשתלמות של הנושא.
הדוגל בהבינוניות ומואס בקיצוניות, חלקו עם הזייפנים או עם
חדלי תבונה.

אם אין קיצוניות אין שלמות, ואם אין שלמות אין התחלה...
רגילים אנחנו לשמוע בחוגים ידועים כמכריזים על עצמם שאין
חלקם בין הקיצונים, ומשאירים בכל זה לעצמם זכות ישראלי
נאמן באמונה מספקת לתורה וד"ת. ומרשים אנחנו לעצמנו
להגיד מנקודת משפט, כמו שאין באוהבי חכמה אהבה
למיעוטה ושנאה לרב חכמתה, כן אין באוהבי תורה ומצוה
אהבה לאמצעות ושנאה לקיצוניות.

כל יסודי האמונה, י"ג העיקרים והמסתעפים, המה תמיד
בסתירה נמרצה עם המושכלות הקלות ושטף החיים המפותחות

וסואנת של תודעת האדם על כל משבריה, מכאוביה וחבליה”
(איש ההלכה, עמ' 14).

9. “אין הרבה מן המשותף בין החוויה הרגשית הדיאלקטית לבין הכלל האריסטוטלי בדבר שביל הזהב. זה האחרון מבוסס על האידיאל היווני המיוחד בדבר המידה הראויה (metron)... תיאוריה שכזו, שהיא מפוכחת מנקודת המבט הפרקטית, משום שהיא מעודדת את השפיות ואת שיווי המשקל ומגינה על האדם מפני התפרצות ומשבר, נוטה עם זאת לדכא את יכולת ההבעה הרגשית של האדם ולהקהות את עושרם ויופיים הזוהר של חיי הרגש שלנו. הרגש הוא נפלא וכביר כאשר הוא מכלה את הכול ועוטף את הכול, כאשר עומקו אינו ניתן לשיעור והוא סוחף באופן בלתי צפוי... מסופק אני אם הלהט של עמוס או ישעיהו אחר המשפט והצדק, או התמסרותו של משה לבני עמו ואהבתו אותם, אכן תואמים את המתכונת האריסטוטלית של שביל הזהב...”

מה שמבקשת היהדות להשיג באמצעות עיקרון זה של דיאלקטיקה רגשית איננו חוויה רגשית מרוסנת, אלא חוויה שיש עמה מן הביקורת... אין מטהרים את הרגש הראשוני ואף אין מרסנים אותו... אנו מתירים לתחושותינו הבראשיתיות לזרום באורח טבעי, מבלי לנסות ולחסום את מהלכן. רק לאחר זמן מה אנו מעלים אותן אל מישור הפרשנות הביקורתית, שבו הן משתלבות במרקם רצף הזמן שלנו. כך הן נקשרות עם אירועים שאין אנו מעורבים בהם ברגע זה במישרין, ועם חוויות המצדיקות את שחרורן של התחושות היריבות, האנטיטיות” (מן הסערה, ירושלים תשס”ד, עמ' 164-163).

והבזבוז. והגבורה, ממוצעת בין המסירה לסכנות ורוך הלב. והבדיחות, ממוצעת בין ההוללות והקהות. והענווה, ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח... וכן שאר המידות”
(רמב”ם, הקדמה למסכת אבות, פ”ד).

5. “כאשר יהיה האדם שוקל פעולותיו תמיד ומכוון לאמצען - יהיה במדרגה העליונה ממדרגות בני האדם, ובזה יתקרב אל ה' וישיג מה שאצלו, וזוהי השלמה שבדרכי העבודה”
(רמב”ם, הקדמה למסכת אבות, פ”ד).

6. “שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו... הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שווה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו... כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממוצעות נקרא חכם. ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד” (רמב”ם, הלכות דעות א', ג-ה).

7. “ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר. והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאוד... וכן הכעס מדה רעה היא עד למאוד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר” (רמב”ם הלכות דעות ב', ג).

ד. הרב סולובייצ'יק - מורכבות

8. “התודעה הדתית, היותר עמוקה והיותר נשגבה שבחוויות האדם, הנוקבת ויורדת עד התהום ובוקעת ועולה עד לרקיע, אינה כל כך פשוטה ונוחה, אלא, כלפי לייא, מסובכת וחמורה ומפותלת ביותר. במקום שאתה מוצא תסבוכתה, אתה מוצא גדולתה. החוויה הדתית היא מראשה ועד סופה אנטינומית ואנטי-טיטית... יש בה מן המשבר הרוחני, מן הירידה והעלייה הפסיכית [= הנפשית], מן הסתירה של אישור ושלילה, של הכחשה עצמית ואישור עצמי. האידיאות של חיי שעה וחיי עולם (זמניות ונצחיות), ידיעה ובחירה (הכרחיות וחופש), אהבה ויראה (העריגה לד' והבריחה מהדר גאווה), העפלה נועזה ורגש השפלות הקיצוני, טרנסצנדנטיות וקרבת אלוקים, חילוניות וקדושה וכו', מתרוצצות בתודעה הדתית, נאבקות ומתנגשות אהדדי. זו עולה וזו יורדת, זו נופלת וזו קמה. אין הדת מהווה לכתחילה מקלט של חסד ורחמים למיואשים ומאוכזבים ונחל עדנים למדוכאי רוח, אלא מערבולת גועשת